

Marešová, Kristina

Keramické depoty doby bronzové v ČSSR a v Rakousku

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1965, vol. 14, iss. E10, pp. [117]-133

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109404>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

KRISTINA MAREŠOVÁ

KERAMICKÉ DEPOTY DOBY BRONZOVÉ V ČSSR
A V RAKOUSKU*

Se sklady keramiky se setkáváme nejen v průběhu starší, střední a ojediněle i mladší doby bronzové, ale jsou známy i z enolitu. Dokladem je na našem území např. depot z Božic u Mikulova¹ náležející kultuře nálevkovitých pohárů. Obsahoval 13 celých či poškozených nádob, střepy z dalších 3 nádob, kostěné šidlo a přeslen. Další podobné nálezy pocházejí z prostředí keramiky kanelované. V Praze-Vysočanech bylo v sídlištní jámě uloženo 7 drobných čerpáček, téměř stejných.² Z Dřevčic u Brandýsa n. L.³ pochází 11 drobných koflíčků s převýšeným ouškem, 1 větší a 2 nádobky atypické. V Kšelech u Č. Brodu⁴ bylo v kulturní jámě uloženo 9 čerpáček. V Rakousku byl nalezen depot keramiky v Trausdorfu u Eisenstadtu⁵ zařazovaný do kultury zvoncovitých pohárů typu Ragelsdorf—Oggau—Loretto.

Častější jsou nálezy keramických depotů z různých kultur starší a zvláště pak střední doby bronzové. Podávám jejich soupis nejprve z našeho území a potom z Rakouska, i když ve skutečnosti ovšem nelze tyto dvě úzce spolu související oblasti od sebe oddělovati.

Nálezy uvádím přibližně v chronologickém sledu:

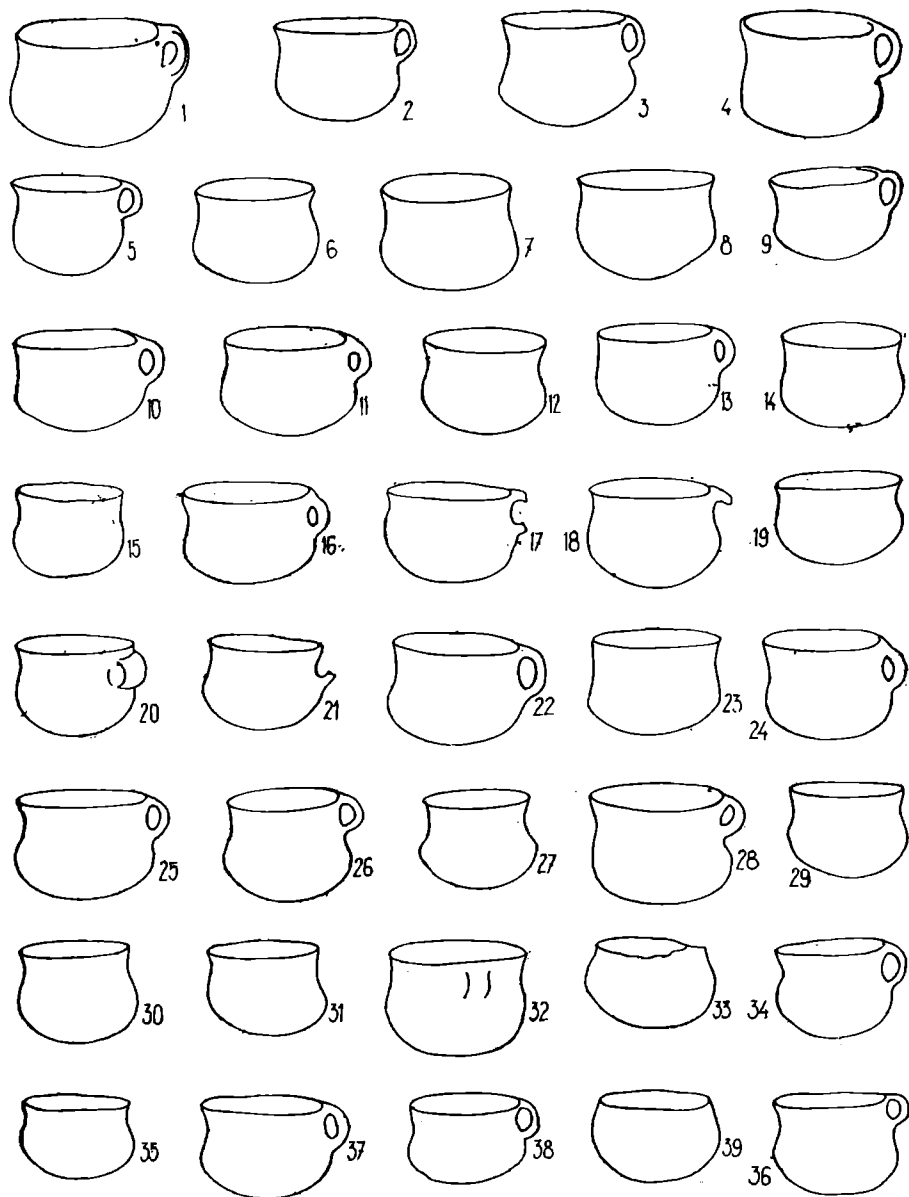
1. Křečhoř (okr. Kolín)

Depot byl nalezen v roce 1957 na parcele JZD v Křečhoři při stavbě hospodářských budov. — Náplň nálezu: 40 drobných nádobek, koflíčků a pohárků (obr. 1) uložených ve třech vrstvách nad sebou. Časové zařazení: nález v Křečhoři přísluší keramice protoúnětické. Uloženo: AÚ ČSAV Praha. Literatura: Z. Jeltňková, Hromadný nález protoúnětické keramiky z Křečhoře u Kolína, PA L (1959), 16ad.

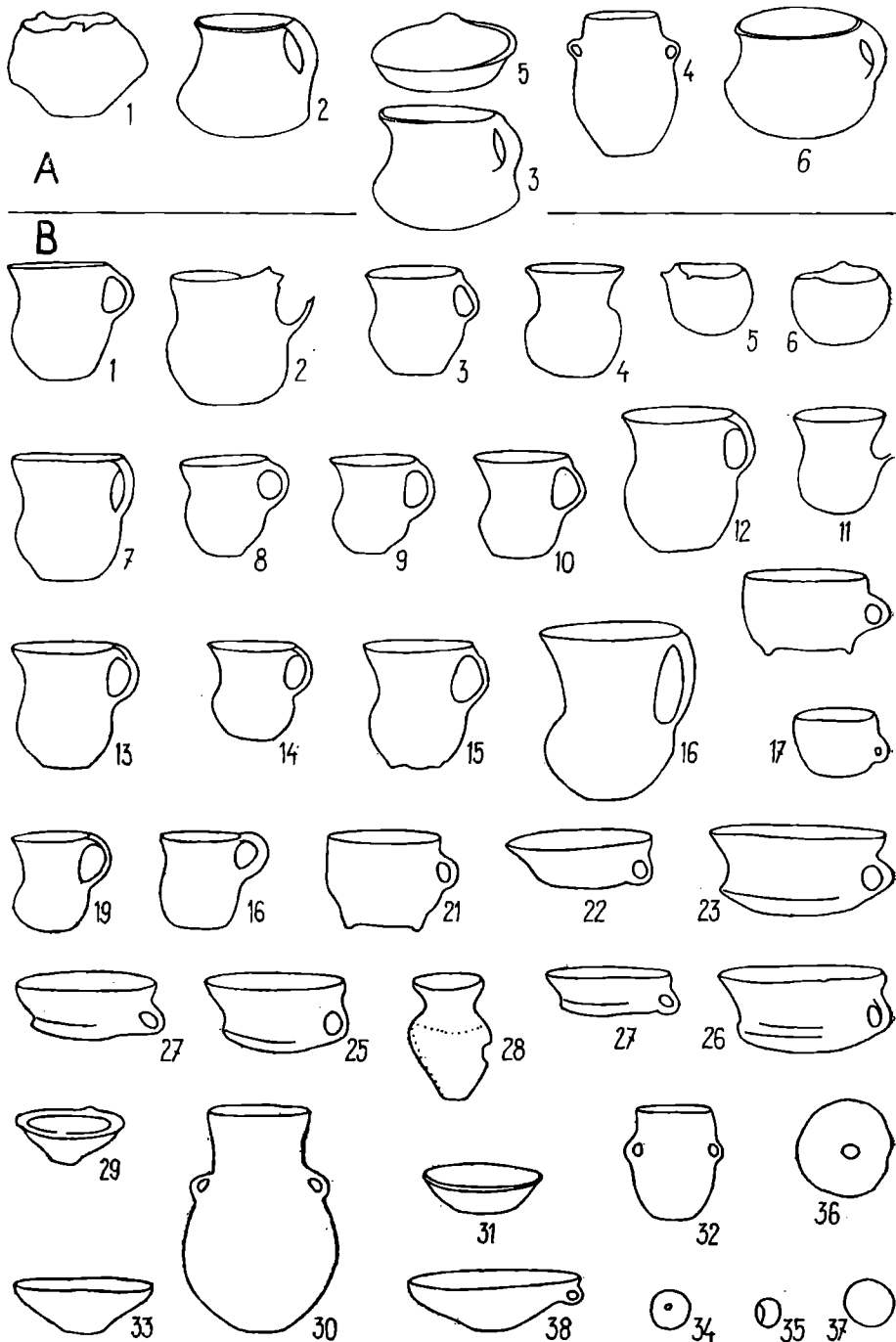
2. Jelšovec (okr. Nitra)

Hromadný sklad keramiky byl objeven při stavbě hydrocentrály v roce 1954. — Náplň nálezu: 7 celých únětických koflíčků, 3 maďarovské hrnky, osudí a velmi početné střepy. Časové zařazení: úněticko-maďarovský horizont. Uloženo: AÚ SAV Nitra. Literatura: A. Točík, Nález maďarovské keramiky v Budmericích, Študijné zvesti AÚ SAV Nitra (1962), 81ad.

*) Práce vznikla v semináři pro pravěk na katedře prehistorie UJEP v Brně.

Obr. 1. Křežhoř u Kolína, obchodní sklad keramiky (podle Z. Jelínkové). —
(Kresba: A. Šik.)

Obr. 2. — A. Velký Pesek, hrnčářský sklad (podle B. Novotného). — B. Budmerice, keramická pec (podle A. Točíka). — (Kresba: A. Šik.)

3. Budmerice (okr. Bratislava-venkov)

Hromadný sklad keramiky byl nalezen při hluboké orbě. — Náplň nálezu: džbánky (obr. 2B: 1—4, 7—14, 16, 19), válcovité šálky (obr. 2B: 17, 18, 21), hrnečky (obr. 2B: 15, 20), věteřovské šálky (obr. 2B: 22—27), amfory (obr. 2B: 30, 32) misky (obr. 2B: 21, 29, 33, 38), vykuřovačla (obr. 2B: 28), přenosná pícka, fragment kostěného dláta, hrotitý nástroj z parohu, přesleny (obr. 2B: 34—37). Časové zařazení: klasická fáze maďarovské kultury — RBA₂—RBB₁. Uloženo: Krajské museum Trnava. Literatura: *A. Točík*, l. c., 81 ad.

4. Boleráz (okr. Trnava)

Při výzkumu této výšinné opevněné osady v roce 1959 byly v poloze Zámek v sondě I, jámě 24 nalezeny zachovalé nádoby. Časové zařazení: maďarovská kultura. Uloženo: AÚ SAV Nitra, nálezová zpráva č. 1026/61. Literatura: *A. Točík*, l. c., 93.

5. Veselé (okr. Trnava)

Z této lokality pochází několik hromadných nálezů keramiky. V roce 1944 nalezl A. Točík v jámě č. 3 množství střepů a 11 celých nádob a v jámě č. 6 5 celých nádob. Časové zařazení: maďarovská kultura.

Uloženo: AÚ SAV Nitra, nálezová zpráva č. 41/1945. Literatura: *A. Točík*, l. c., 93.

Při výzkumu v roce 1949—1950 se na téže lokalitě přišlo na bohaté jámy. — Náplň nálezu z jámy 86—89 S: 8 zachovalých nádob. — Náplň nálezu z jámy 5 v sondě SZ 24: 4 džbánky, zachovalé vykuřovačlo, 2 hrnečky, velká zásobnice, válcovitý šálek, mísa a amfora. — Náplň nálezu z jámy SZ 38: 7 nádob. — Náplň z jámy SZ 42: 9 nádob.

Uloženo: AÚ SAV Nitra. Literatura: *A. Točík*, l. c., 93.

5. Velká Maňa (okr. Nové Zámky)

V roce 1954 při opravě cesty z Velkéj Mani do Vráblí zachránil B. Benadič v poloze Gedra kulturní jámy. — Náplň nálezu: přenosná pícka, vaničková mísa, velká dvojuchá amfora, 2 džbánky a četné fragmenty nádob. Časové zařazení: maďarovská kultura.

Uloženo: AÚ SAV Nitra. Literatura: *A. Točík*, l. c., 93.

7. Nitrianský Hrádok (okr. Nové Zámky)

Výzkumem v roce 1944—1950 byla zachráněna jáma č. 22, která obsahovala nepodařené keramické výrobky ze sousedních pecí. Náplň nálezu: 150 zachovalých nádob, mezi nimiž část vykazovala jen nepatrné chyby. Jiná kulturní jáma byla zachráněna v roce 1952 A. Knorem. Náplň nálezu: 28 nádob, převážně amfory a zásobnice. Rovněž bohatý byl obsah jámy č. 5 (sektor G/22), objevené při výzkumu v roce 1959. Náplň nálezu: 43 úplných nádob a dalších 22 zachovalých jen z části. Časové zařazení: všechny nálezy patří maďarovské kultuře.

Uloženo: AÚ SAV Nitra. Literatura: *A. Točík*, l. c., 82, 93.

8. Kamenín (okr. Nové Zámky)

Bohatá kulturní jáma byla nalezena v poloze na Varhegyi. — Náplň nálezu: 12 nádob, časové zařazení: smíšený nález maďarovské a otomanské kultury.

Uloženo: Vlastivědné museum v Bojnici. Literatura: *A. Točík*, l. c., 94.

9. Lelov (okr. Stod)

Sklad nádob byl objeven na jaře v roce 1957 ve stěně polní úvozové cesty z Lelova na Křížovou horu. — Náplň nálezu: velká amfora s vyšším, širokým, mírně kónickým hrdlem zdobeným na rozhraní hrdla a výduti čtyřmi podélnými výčnělky, od nichž jde dolů do dvou třetin výšky břicha svislý pás s motivem přesýpacích hodin. V takto vzniklých polích je horní třetina výduté zdobena ornamentem z klikatek a trojúhelníků. Dolní třetina břicha je zdrsněna

a visle prstována. Hluboká mísa se širokým páskovým uchem pod hrdlem. Výzdoba provedena pod vodorovným pásem žebříčku několikanásobnou klikatkou. Hluboká mísa s páskovým uchem pod hrdlem. Výzdoba provedena klikatkovými pásy, tvořícími ode dna šesticípou hvězdu. Od rozhraní hrdla a výdutě jsou zavěšeny trojúhelníky. Vzor je žebříčkový, bíle inkrustovaný. Hluboká mísa se široce rozevřeným prohnutým hrdlem. Na výduti malé páskové ucho. Výzdoba je vytvořena opět žebříčkem ve formě klikatky, doplněné nahoře zavěšenými trojúhelníčky. Od ní jde ke dnu řada deltoidů a trojitých čar s třásněmi od každého druhého vrcholu až ke dnu. Hluboká mísa s malým páskovým uchem, umístěným pod široce rozevřeným hrdlem. Výzdobu tvoří trojité klikatkové pásy žebříčku. Horní část zdobí trojúhelníky, dolní část klikatka, tvořící sedmicípou hvězdu u dna vyznačenou lomenou rýhou. Nižší osudí se širokým, vyšším, mírně kónickým hrdlem. Pod ním jsou 2 protilehlá ouška, mezi kterými je symetricky umístěna malá vypnulina. Výzdoba je provedena ve formě žebříčku a řady šrafovaných trojúhelníků. Povrch všech nádob je hladký se stopami leštění, barvy světlehnědé, tmavohnědé až šedočerné a cihlově červené. Časové zařazení: mohylová kultura — RBB—BC, st. Kbely—Řepeč, Obrnice—Třebivlice.

Uloženo: ? Literatura: *V. Šaldová*, Sklad mohylové keramiky v Lelově u Stoda, AR 10 (1958), 183 ad.

10. Poděbrady (okr. Havlíčkův Brod)

V silně porušené jámě, pravděpodobně kuželovitého tvaru se našlo 30 nádob ve špatně zachovalém stavu. — Náplň depotu: kromě množství úlomků zásobnic nález obsahoval ještě dvě amfory, malé pohárky, šálky a nádoby na nožce (obr. 3B). Z technického hlediska jsou zvláště důležité střepy dvou zásobnic knovízské kultury. Jsou dokladem obzvláště dokonalé výrobní techniky. Na povrch byl po vypálení nanesen světlý hlinitý nátěr a tento byl pak částečně prsty snížen do původní úrovně. Tímto způsobem vznikla na tmavém povrchu nepravidelná žebra. Tato technika působí dojmem malování. Časové zařazení: hromadný nález keramiky se svými vztahy k mohylové kultuře na jedné straně a s prvky knovízské kultury na straně druhé patří ke skupině nálezů, která byla označena jako typ Modřany—Lažany. Uloženo: ? Literatura: *J. Böhm*, NfDV 13, 252—254, tab. 61.

11. Staré Hvězdlice (okr. Vyškov)

V trati „Pod borovicí“ našel M. Chleborád roku 1925 prohlubeň 70 cm hlubokou o průměru 150 cm, obsahující množství střepů, náležejících asi 16ti různým nádobám. Z nich se podařilo sestavit 7 celých nádob. — Náplň nálezů: džbán s vysokým kónicky protáhlým hrdlem, s dvěma úšky a dvěma tupými pupíky, džbán zvláštního tvaru s nálevkou a pod ní posazeným úškem, hrnec podoby květináče s malým úškem, hrnek s hrubým uchem, bezuchý džbánek, větší džbánek s uchem úplně při povrchu, šáleček nepečlivého provedení. Časové zařazení: středodunajská mohylová kultura.

Uloženo: MM Brno. Literatura: *M. Chleborád*, Pravěk 1927, 24—25; *V. Hrubý*, Středodunajské lidstvo mohylové a jeho kultura na Moravě, Brno 1950/II, 360—363.

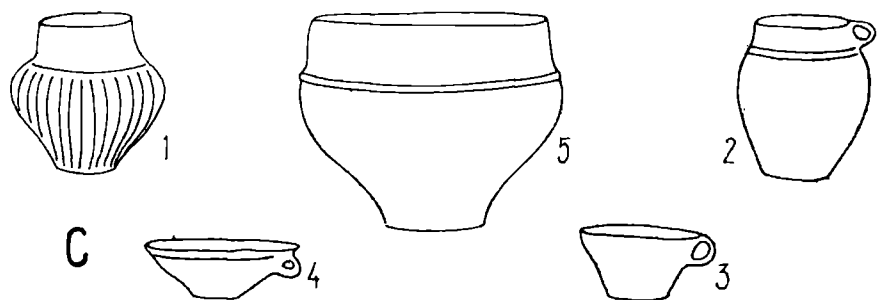
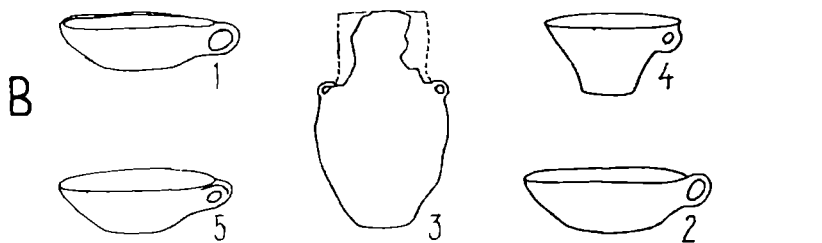
12. Mutěnice (okr. Hodonín)

Náplň depotu: větší množství širších koflíků, celých i poškozených, mísy, velká a miniaturní amfora, 2 džbány, střepy a několik bronzů, které byly nalezeny s keramikou pohromadě. Časové zařazení: středodunajská mohylová kultura.

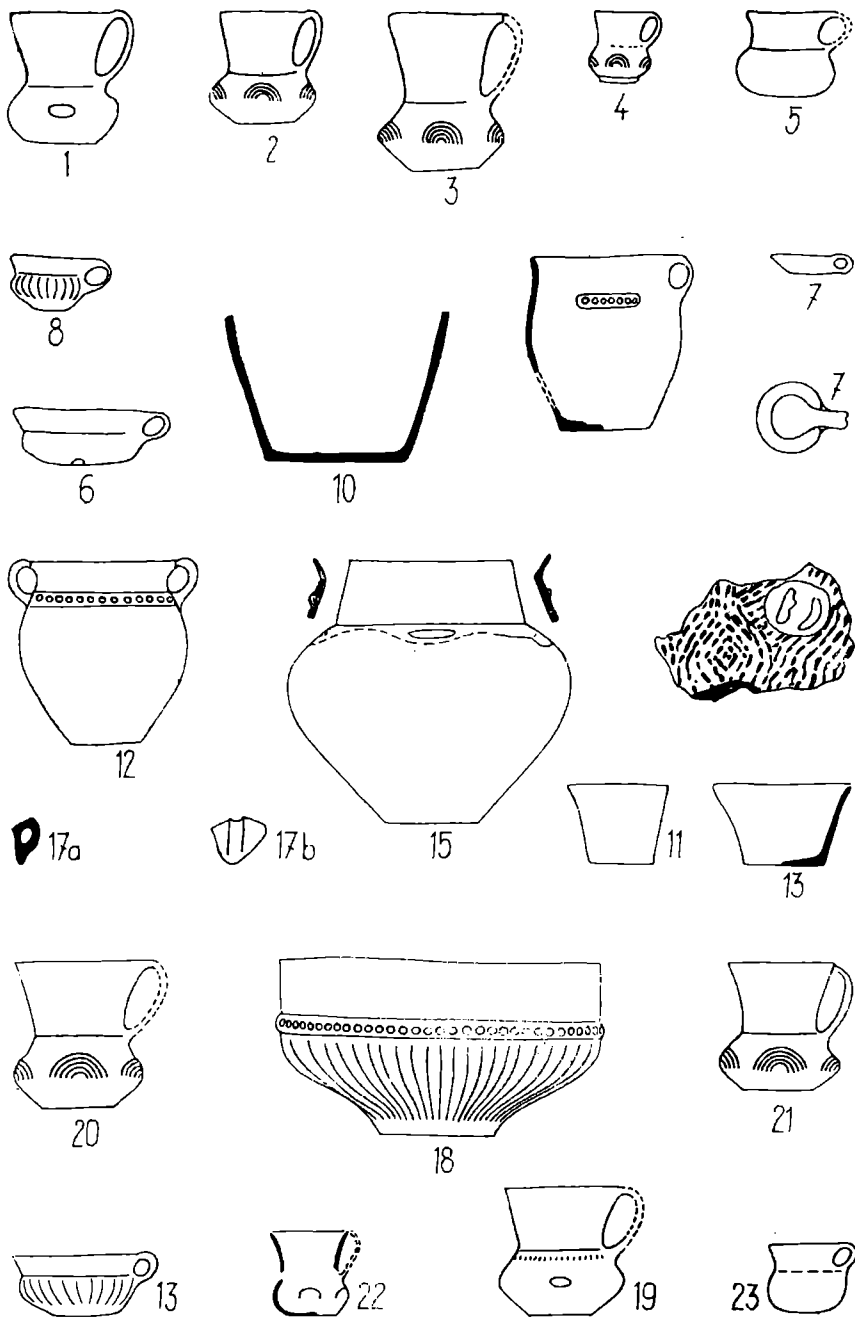
Uloženo: NM Praha. Literatura: *Z. Jellínková*, l. c., 19 (zmínka).

13. Lednice (okr. Břeclav)

Depot byl nalezen v roce 1936. — Náplň nálezů: 3 velké břichaté hrnce s uchem na největší výduti. Spodní část je formována ve tvaru nožky a je oddělena od těla nádoby. Hrdlo je

Obr. 3. — A. Herzogenburg, keramická pec (podle K. Willvonsedera). — B. Poděbrady, hromadný sklad keramiky sporného účelu (podle J. Böhma). — C. Hippersdorf, hromadný sklad keramiky sporného účelu (podle K. Willvonsedera). — (Kresba: A. Šik.)

Obr. 4. Želešice, hrnčářský sklad (podle K. Schirmeisena). — (Kresba: A. Šik.)

nálevkovitě rozšířeno. Pod lomem hrdla a výduti jsou křížem umístěny tři ploché vypnuliny, z nichž jedna je nad uchem. 3 hrnce s vysokou dutou nožkou, na horní části výduti s dvěma protilehlými uchy. 4 mísy na nožce, jejichž hrdlo přepínají dvě protilehlá ucha. 2 šálky s hrdlem vytaženým ve čtyři křížem umístěné laloky. Na jednom bylo pod lomem umístěno malé ouško. 6 koflíčků s nízkým hrdlem překlenutým uchem s důlkem ve dně. Nálevkovitě formovaná mísa s konkávně utvořenými stěnami a nepatrným dnem. Na okraji je širší ucho. Úlolek konvice nálevkovitého hrdla, které připomíná páskové ucho. Výdut je zdobena vypnulínami. Časové zařazení: RBC.

Uloženo: Museum v Mikulově. Literatura: *B. Strelsky*, Urnenfunde in Eisgrub, Sudeta XII (1936), 72—75; *K. Willwonseder*, Sudeta XIV (1938), 5—10; *K. Schirmeisen*, NfDV XIII (1937), 179; *V. Hrubý*, l. c., 233—235.

14. Želešice (okr. Brno-venkov)

V hloubce 30—60 cm bylo nahromaděno asi 30 nepravidelně uložených nádob, dříve již poškozených hlubokou orbou. — Náplň nálezů: 10 elegantních džbánčků (obr. 4:1—4, 19—22) s vysokým nálevkovitým hrdlem a dlouhým páskovým uchem. Jsou tenkostěnné, černě zbarvené, jako téměř všechny nádoby nálezů a každý má na výduti čtyři vypnuliny. Jednoduché tenkostěnné poháry (obr. 4:11, 13). Hrnečky s ouškem (obr. 4:5, 23, 25, 6, 8, 24). Hrnc se dvěma uchy (obr. 4:12), na lomu hrdla a nádoby zdobený linií vrypů. Hrnc s jedním uchem (obr. 4:9). Amfora tvaru popelnice s cylindrovým hrdlem (obr. 4:15), s výzdobou pod hrdlem, lemovanou řadou vpichů. Mísa s cylindrovým hrdlem a nízkou nožkou. Na lomu hrdla a těla je zdobena řadou teček a od lomu ke dnu prstováním (obr. 4:18). 2 nádoby sloužící snad jako lampičky a šálky ve tvaru vařečky (obr. 4:7). Velká hrubá nádoba (obr. 4:10). Polokulovitá nádoba s výzdobou vtiskovanou prstem, se dvojitou lištou na držadle, zdobená na povrchu vrubovitými zářezy (obr. 4:16). Časové zařazení: středodunajská mohylová kultura.

Uloženo: MM Brno. Literatura: *K. Schirmeisen*, Tagesfeste 23. XII. 1932; *K. Schirmeisen*, PA III (1933), 99; *K. Schirmeisen*, NfDV XII (1936), 15; *K. Schirmeisen*, ZDVGMS 35 (1933). 118 ad., *V. Hrubý*, l. c., 491—499.

15. Velký Pesek (okr. Levice)

Depot byl objeven na podzim roku 1955. Protože při objevu nebyl přítomen odborník, musely být nálezové okolnosti dodatečně rekonstruovány a proto jsou neúplné a nejasné. — Náplň nálezů: dvojhuchá amfora (obr. 2A:4) vejčitého tvaru s válcovitým hrdlem nese stopy po horizontálním hladidle. Oválná vanička (obr. 2A:2) s odlomeným jazykovitým výčnělkem uprostřed delší strany. Torso džbánčku (obr. 2A:1), kterému lom, zdůrazněný odlišnou stavbou horní a dolní části těla nádoby dodává ráz stlačené nádoby. Džbánček s nízkým stlačeným tělem, mírně odsazeným od hrdla (obr. 2A:3), které je překlenuto páskovým uchem. Na výduti jsou 4 nízké nepravidelné výčnělky. Džbánček podobný předcházejícímu (obr. 2A:6). Liší se od něho pouze tím, že postrádá výčnělky. Džbánček se stlačeným tělem a zúženým hrdlem (obr. 2A:5). Stopy hladidla jsou po celém povrchu, místo dna je malá konkávní jamka. Časové zařazení: RBB—BC.

Literatura: *B. Novotný*, *Musaica* (1961), 45 ad.

16. Zohor (okr. Bratislava-venkov)

Depot byl nalezen při hloubení jámy na vápno na dvoře domu v trati „Podbrežské dzíle“. Nádoby byly soustředěny v jámě o rozměrech $d = 130$ cm, $š = 80$ cm a $v = 100$ cm ve čtyřech vrstvách oddělených od sebe vrstvami tmavšího písku. — Náplň nálezů: 9 nádob hrncovitého tvaru (obr. 7:1—8) zpravidla s nálevkovitě rozšířeným hrdlem, obvykle odděleným od spodní

části nádoby, která je na výdutí zdobena vypnulínami, nebo v horní části řadou jamek. V některých případech je hrnec opatřen ouškem na největší výdutí nebo pod ní. Jindy je hrdlo překlenuto dvěma uchy a jeho okraj vytažen ve dva laloky. 7 misek s okrajem vytaženým zpravidla ve čtyři laloky (obr. 7:9—11), popř. je miska opatřena nožkou obvykle oddělenou od těla vodorovnou rýhou. 3 vysoké misy na nožce (obr. 7:12) s hrdlem překlenutým dvěma uchy, obvykle s dvěma čepy. Tělo je zdobeno pod čepem čtyřmi řadami hlubokých svíse provedených žlábků. 4 celé šálky s ouškem (obr. 7:13) a dva úlomky těla vypnulovitě formované a zdobené krátkými rýhami. 3 konvičky a úlomek jedné spodní části (obr. 7:14). Výduť je oddělena od hrdla s ouškem vodorovným žlábkem zdobeným příčnými rýžkami. Na největší výdutí je tři až pět vypnulín. Kromě množství střepů depot obsahoval dvoukónický přeslen. Časové zařazení: RBC.

Uloženo: Museum Bratislava. Literatura: *J. Eisner*, Ein Warenlager eines Töpfers aus der mittleren Bronzezeit im Slovakischen Marchgebiete, WPZ 27 (1940), 171 ad.

Několik keramických depotů z různých kulturních okruhů doby bronzové je známo také z území Rakouska.

17. Hofmannshöhle (Bez. Wiener-Neustadt)

V malé jámě bylo nalezeno 6 džbánků stejné velikosti (11 cm) a téměř stejné formy. Byly uloženy ústím nahoru a přikryty hlínou a kameny. Časové zařazení: Wieselburský typ. Literatura: *F. Hautmann*, Ein keramischer Depotfund des Wieselburger Typus in der Hofmannshöhle auf Maleiten, Speläologisches Jahrbuch X—XII (1929/31), 131 ad., tab. XII: 1—7; *R. Pittioni*, Urgeschichte des Österreichischen Raumes, Wien 1954, 307 (zmínka); *Z. Jelínková*, l. c., 18.

18. St. Andrä a. d. Traisen (Bez. Neusiedel am See)

Náplň nálezu: amfora s hrdlem, větší hrnek, dva džbánky, menší amfora s dvěma ouškami a 11 džbánků přibližně stejné velikosti (obr. 5B). Všechny keramické tvary se vyznačují ostrou profilací obvykle s lomem na výdutí, opatřeným někdy ještě výčnělkem. Časové zařazení: typ Unterwöbling, RBA₂.

Literatura: *R. Pittioni*, l. c., 324, 333—334.

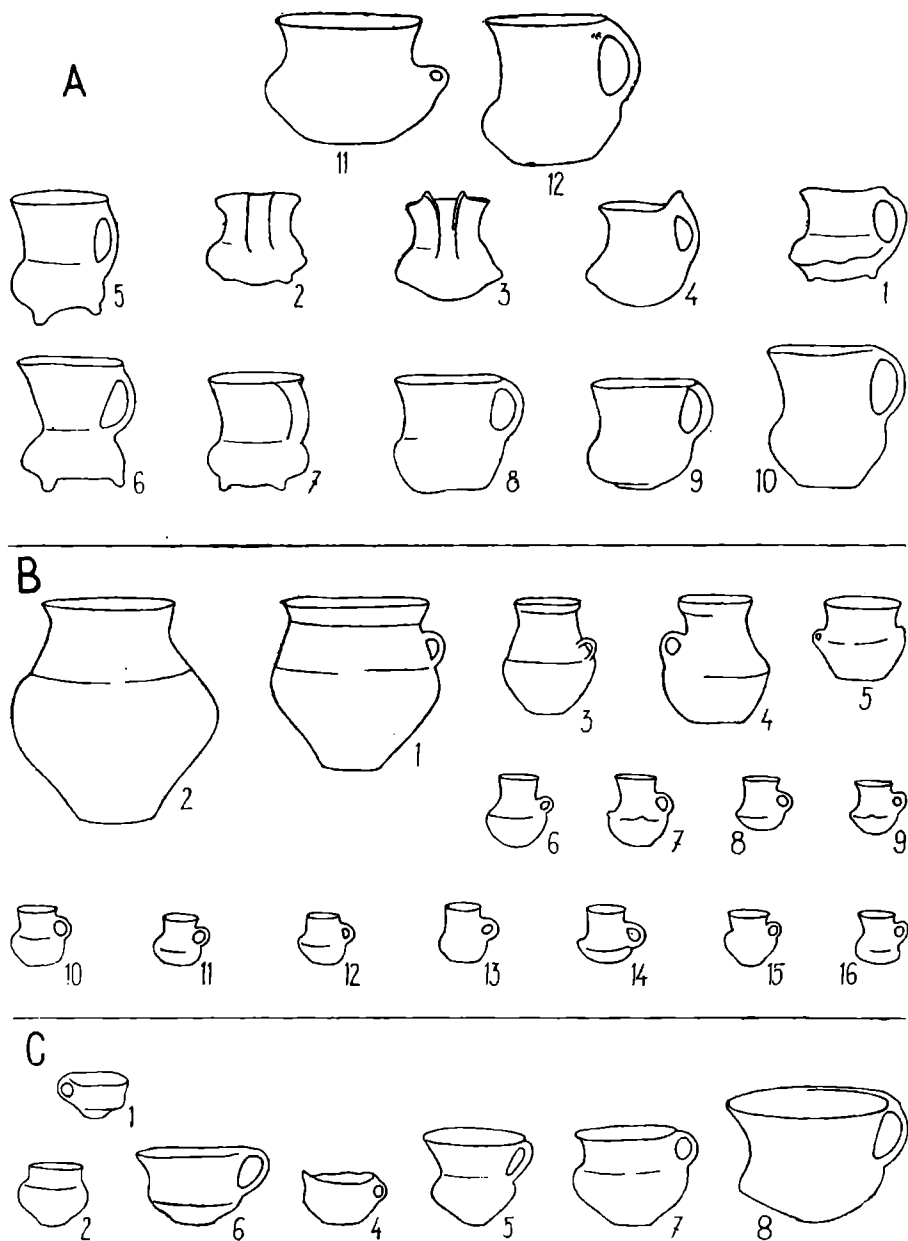
19. Mistelbach (Bez. Mistelbach)

Na podzim r. 1903 bylo nalezeno při hloubení jámy na vápno v hloubce 1,5 m množství z větší části úplných nádob. — Náplň nálezu: 11 džbánek (obr. 5A:1—10 a 12) obvykle na třech nebo čtyřech nožkách s vyšším nálevkovitým hrdlem, které přepíná páskové ucho. Výduť je v některých případech zdobena vypnulínami. Jeden hrnec (obr. 5A:11) a množství úlomků nádob různého tvaru. Časové zařazení: RBB₁.

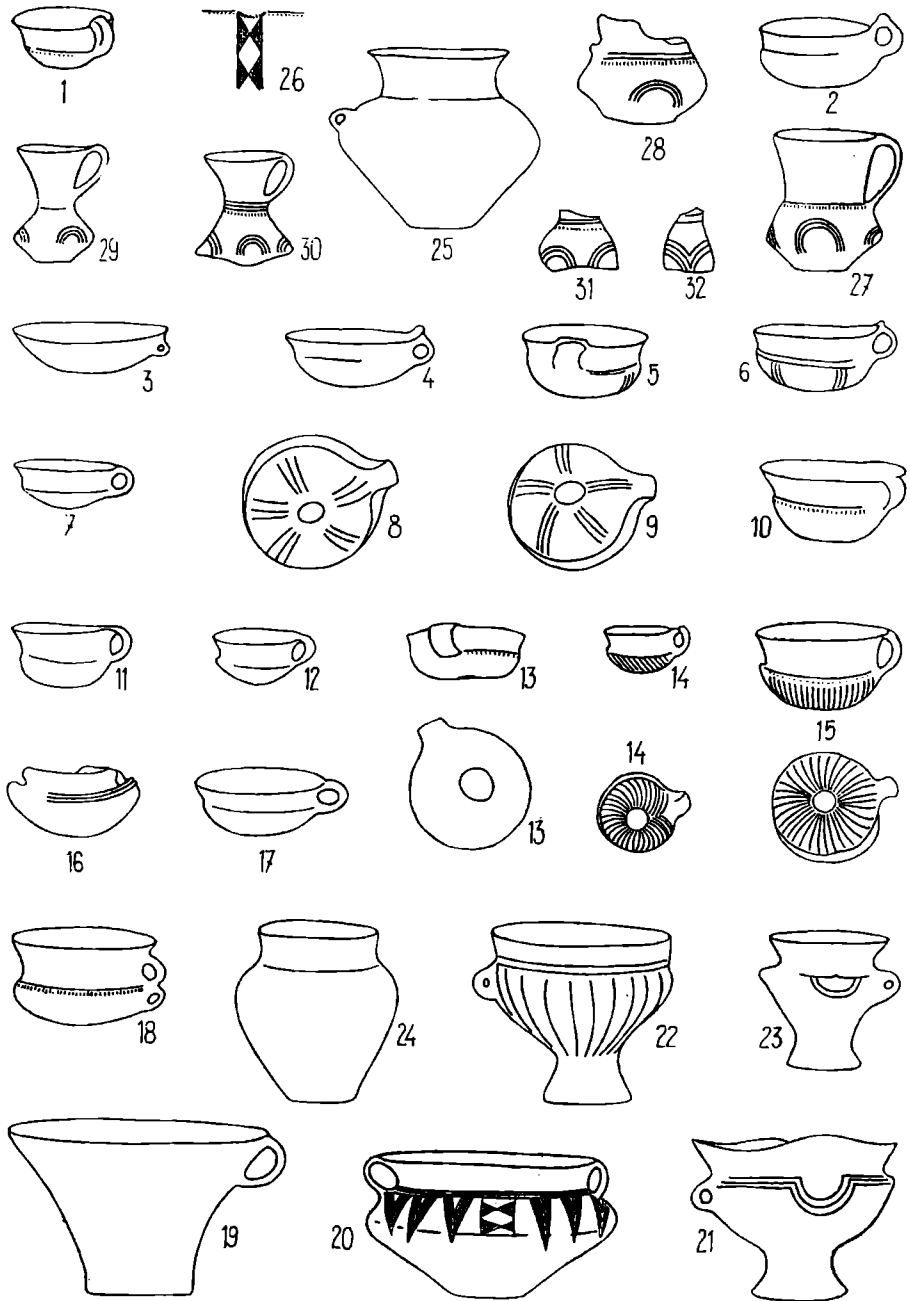
Uloženo: Museum Mistelbach. Literatura: *K. Willvonseder*, Die mittlere Bronzezeit in Österreich, Wien—Leipzig 1937, 373—376, tab. 1—3; *R. Pittioni*, l. c., 359, 360, 361, 367.

20. Haindorf (Bez. Lagenlois)

Hlavní část nálezu byla vyzvednuta na podzim r. 1919. — Náplň nálezu: 10 šálek (obr. 5C:1, 4, 6, 8) s níže posazenou, ostře profilovanou výdutí a s nálevkovitým nebo mírně prohnutým hrdlem, které přepíná páskové ucho. 2 džbánky (obr. 5C:5) se stlačenou spodní částí, která přechází v rozšířené hrdlo překlenuté páskovým uchem. Výduť je zdobena čtyřmi, křížem umístěnými vypnulínami. 2 hrnky (obr. 5C:2, 7) s mírně prohnutým hrdlem, překlenutým ouškem. Výduť je zdobena kanelací a na přelomu hrdla a výdutí jsou umístěny tři bradavky.

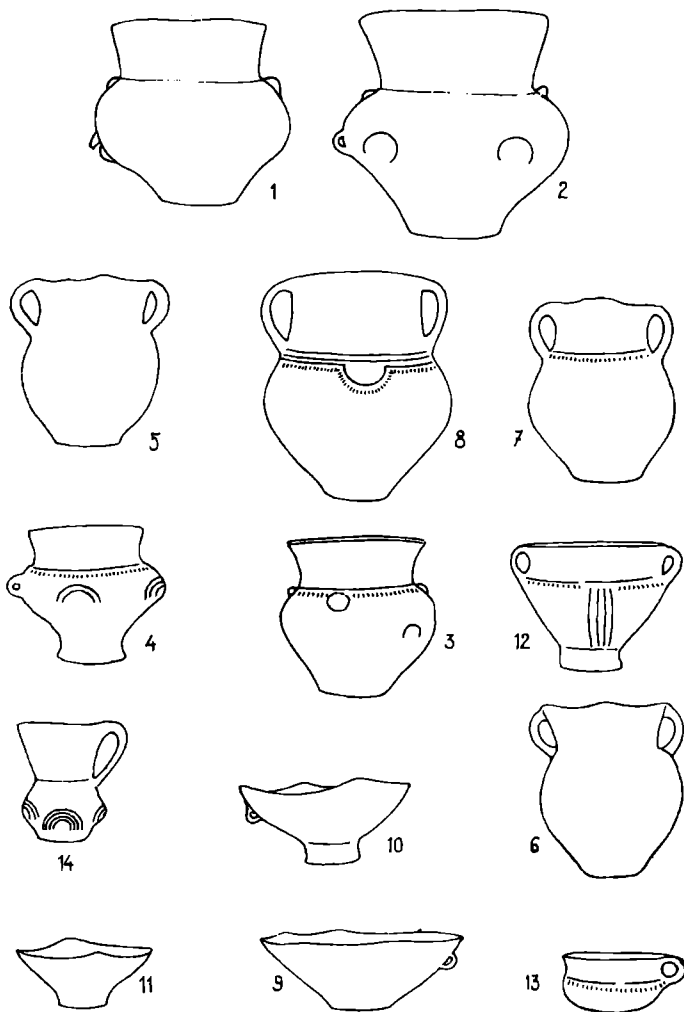
Obr. 5. — A. Mistelbach, hromadný sklad keramiky sporného účelu (podle K. Willvonsedera). — B. St. Andrä a. d. Traisen, obchodní sklad keramiky (podle R. Pittioniho). — C. Haindorf, hromadný sklad keramiky sporného účelu (podle K. Willvonsedera). — (Kresba: A. Šik.)

Obr. 6. Maisbirbaum, hrnčičský sklad (podle K. Willvonsedera). — (Kresba: A. Šik.)

Časové zařazení: sporné; RBB₁ — typ Mistelbach—Regelsbrun (R. Pittioni, l. c., 359), RBC (K. Willvonseder, l. c., 336).

Uloženo: Museum Lagenlois. Literatura: K. Willvonseder, l. c., 335—337, t. 12; R. Pittioni, l. c., 359, 362—363.

Obr. 7. Zohor, obchodní sklad keramiky (podle J. Eisnera). — (Kresba: A. Šik.)

21. Herzogenburg (Bez. St. Pölten)

Pozdě na podzim r. 1904 bylo ve štěrkové jámě nalezeno množství úlomků nádob společně s kosternými pozůstatky. — Náplň nálezů: konvička s nálevkovitě rozšířeným hrdlem (obr. 3A: 1, 1a), které přepíná ucho. Její horní část je zdobena širokou kanelací. 5 šálků (obr. 3A: 10 11) s rozšiřujícím se ústím, na které nasedá široké páskové ucho. Hrnečky (obr. 3A: 2—9)

většinou s nepatrným dnem, hráněnou výdutí a trychtýřovitě formovaným hrdlem s rozšířeným ústím. Množství úlomků různých nádob. Časové zařazení: RBC.

Uloženo: Naturhist. Museum Wien. Literatura: *J. Bayer*, Eine Töpferei aus der Bronzezeit bei Herzogenburg, *JZK N. F. IV* (1906), 53 ad.; *K. Willwonseder*, l. c., 338–341, t. 13–15; *R. Pittioni*, l. c., 282, 286, obr. 270.

22. Hippersdorf (Bez. Tulln)

V jámě o hloubce 1,90 m a šířce 2,10 m bylo uloženo množství střepů i celých nádob. — Náplň nálezu: 3 hrnce (obr. 3C:1–2,5), mísa (obr. 3C:4), pohár (obr. 3C:3). Časové zařazení: RBC.

Uloženo: Naturhist. Museum Wien. Literatura: *M. Hoernes*, Die älteste Bronzezeit in Niederösterreich., *JZK-typ N. F. I* (1903), sp. 1–52; *I. Spötl*, Resultate der Ausgrabungen für die Anthropologische Gesellschaft in Niederösterreich und in Mähren im Jahre 1889. *MAGW XX* (1890), 59–100; *K. Willwonseder*, l. c., 341–344, tab. 7, 8; *R. Pittioni*, l. c., 388.

23. Maisbirbaum (Bez. Korneuburg)

Depot o obsahu 40ti úplných nádob byl objeven na podzim roku 1931. — Náplň nálezu: velké množství šálků (obr. 6:1–18), které mají zpravidla klenuté tělo a trojúhelníkovitě formované ucho nebo pouhé očko. Tělo šálků je zdobeno pěti svazky 3–4 linií sbíhajících se na dně k důlku a vytvářející tak jakousi pěticepou hvězdu. 4 mísy (obr. 6:19–20) většinou s dvěma páskovými uchy, které přepínají hrdlo po celé jeho výšce. Výduť je zdobena vypnulínami, které jsou často ohraničeny řadou vpichů. 3 mísy a jedna nádoba na nožce (obr. 6:21–23), 3 hrnce (obr. 6:24–26) vesměs s vysokou spodní částí a cylindricky formovaným hrdlem. Zdobeny jsou vypnulínami nebo linií trojúhelníků. Několik konvic (obr. 6:27–32) s odsazeným dnem ve tvaru nožky a nálevkovitým hrdlem překlenutým páskovým uchem. Zdobeny jsou vypnulínami. Časové zařazení: RBC.

Uloženo: Museum Eggenburg. Literatura: *K. Willwonseder*, l. c., 366–371, tab. 16–20; *R. Pittioni*, l. c., 376, 383, 385.

Z časového zařazení uvedených nálezů vyplývá, že hromadné sklady keramiky jsou časté zvláště ve starší (zejména v maďarovské kultuře) a střední době bronzové. Všeobecně používaný název pro hromadné sklady keramiky — depot — však vyžaduje při každém nálezu náležitou analýsu, neboť ne všechny hromadné sklady keramiky tomuto názvu svou náplní odpovídají.⁶

Co se týče účelu hromadných skladů keramiky, můžeme je roztřídit do několika skupin:

a) *Obchodní sklady keramiky* — Křečhoř u Kolína,⁷ Zohor u Bratislavy,⁸ Hofmannshöhle bei Bad-Fischau, St. Andrä a. d. Traisen. Měřítkem při posuzování zda skutečně jde o sklad obchodníka je jednotná forma a velikost keramiky, vysoká kvalita výrobků a způsob uložení nádob. Téměř všechny nálezy této skupiny byly pečlivě složeny někdy v několika vrstvách nad sebou v jámě malých rozměrů, která neobsahovala žádné stopy pohřbu nebo inventáře běžné sídlištní jámy.

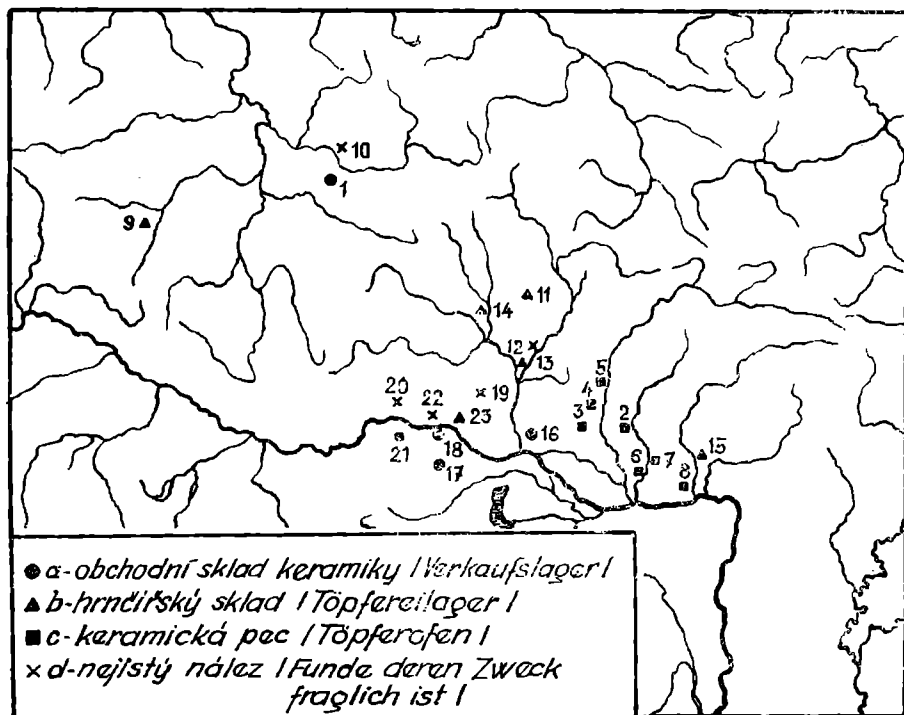
b) *Hrnčířské sklady* — Lelov u Stoda, Lednice,⁹ Staré Hvězdlice,¹⁰ Želežice,¹¹ Velký Pesek, Maisbirbaum.¹² Podobně jako u předchozí skupiny jsou nádoby kvalitně vypracovány, ale celková náplň nálezu postrádá především uniformitu. V některých případech byly poblíže hromadného skladu nalezeny zhytky hrnčířské pece (Lednice,

Maisbirbaum); to je rovněž jeden z dokladů, že hromadný sklad keramiky nám zanechal pravěký hrnčíř.

c) *Keramické pece* — Budmerice, maďarovské kulturní jámy (Jelšovce, Boleráz, Nitranský Hrádok, Velká Maňa, Veselé), Herzogenburg¹³. Nálezy obsahovaly zbytky keramické pece, které jsou dokladem jejich příslušnosti k této skupině.

d) *Nálezy, jejichž účel jest sporný* — Poděbrady,¹⁴ Mutěnice, Mistelbach,¹⁵ Haindorf,¹⁶ Hippersdorf.¹⁷

Kořeny častého výskytu keramických depotů ve starší a střední době bronzové je nutno hledat v samotném způsobu výroby keramiky. Ve starší a zvláště pak ve střední době bronzové se hrnčířství dostává na úroveň řemesla, výsledkem čehož je právě častý výskyt keramických depotů. Keramika se mohla stát předmětem směny jen tehdy, byla-li její výroba na dostatečně vysokém stupni vývoje. O vysoké úrovni výroby keramiky svědčí zvláště nálezy z maďarovské kultury a moravského větěřovského typu.¹⁸ Zde je dokonce doložena existence hrnčířských výrobních středisek (Nitranský Hrádok, Veselé), která se od sebe lišila jak v technice, tak i dokonalosti výrobků. O vysoké úrovni řemeslné výroby svědčí také jednotlivé nádoby, které se

Obr. 8. Výskyt keramických depotů starší a střední doby bronzové ve středním Podunají. (Kresba: A. Šik.)

přes poměrně vysokou kvalitu nedostaly do směnného obchodu. Že i keramika v tomto období se stala předmětem směny na velké vzdálenosti, svědčí početné nálezy importů severopanonské keramiky v Nitran, Hrádku a Veselém.¹⁹

Nápadná je skutečnost, že hromadné sklady keramiky jsou koncentrovány zvláště v oblasti středodunajské mohylové kultury — proti českofalcké skupině mohylové kultury, která je, co se týče jejich výskytu, znatelně chudší. Tento fakt je rovněž možno vysvětlit změnami, ke kterým došlo v oblasti výrobních sil, totiž že výroba keramiky doznala v této době vysoké řemeslné úrovně a to právě na území středodunajské mohylové kultury. O tom svědčí vysoce kvalitní náplň depotů z tohoto území (např. Zohor u Bratislavy, Lednice, Želešice, Maisbirbaum, Herzogenburg). Jistě tedy není vyloučena domněnka, že vysokou koncentraci hromadných skladů keramiky na území středodunajské mohylové kultury (obr. 8) je možno vysvětlovat předstihem před českofalckou skupinou mohylové kultury. Jednou z příčin tohoto předstihu, kromě kulturní jednoty, kterou jižní Morava a Dolní Rakousko v období středodunajské mohylové kultury tvořilo a která je mimo jiné potvrzena i hromadnými keramickými sklady z Želešic, Lednice a Maisbirbaum navzájem se sobě velmi podobajícími, byla nepochybně také vyšší úroveň řemeslné výroby.

Význam hromadných skladů keramiky spočívá hlavně v tom, že na základě různorodosti zachovaných tvarů z těchto depotů se naše vědomosti o keramice doby bronzové obohacují, a tím je dána možnost jednotlivé nálezy nejistého časového zařazení bezpečně datovat.

POZNÁMKY

¹ *F. Vrbka*, Znamer Wochenblatt, (1935); *M. Zápotocký*, K problému počátků kultury nálevkovitých pohárů, AR IX (1957), 206 ad.; *M. Zápotocký*, Problém periodisace KNP v Čechách a na Moravě, AR X (1958), 664 ad., *A. Houšková*, Kultura nálevkovitých pohárů na Moravě, Fontes arch. 3, 1960.

² *A. Stocký*, Praha pravěká I, Praha 1924, 16, obr. 4:1—7, *Z. Jelínková*, Hromadný nález protoúnětické keramiky z Křečhoře u Kolína, PA L (1959), 16 ad.

³ Dříve: Museum Brandýs n. L. inv. č. 1931—1945 (podle sdělení *E. Janské—Jirákové*), nyní v NM (podle *Z. Jelínkové*, l. c., 18).

⁴ Museum Český Brod (podle sdělení *E. Janské—Jirákové*), podle *Z. Jelínkové*, l. c., 18.

⁵ *R. Pittioni*, Urgeschichte des Österreichischen Raumes, Wien 1954, 261, 265, obr. 184.

⁶ V maďarovské kultuře se v převážné většině nálezů jedná o soubory nádob znehodnocených žárem.

⁷ Nádob byly pečlivě uspořádány v jámě malých rozměrů ve třech vrstvách nad sebou.

⁸ Nádob stály ve čtyřech vrstvách ústím nahoru, často vložené do sebe.

⁹ Podstatné je sdělení, že u nádob ležel kámen s úplně vyhlazenou třecí plochou. Jedná se asi o kámen na hlazení povrchu nádob. Tato okolnost by mohla vést k předpokladu, že snad v Lednici šlo o hrnčírskou dílnu (*B. Streisky*, Urnenfunde in Eisgrub, Sudeta XII (1936), 72 ad.).

¹⁰ *M. Chleborád* neuvádí charakter nálezu (Pravěk 1927, 24 ad.). *V. Hrubý* jej označuje jako keramický depot (l. c., 360 ad.).

¹¹ *K. Schirmeyren* považoval dříve tento nález za hrob (ZDVGMS 35, 1933, 122). Jelikož však nebylo možno dokázat stopy po kosterných pozůstatcích nebo po žárovém pohřbu, přiklání se

sám k možnosti že „nádobý byly z nějakého důvodu, snad k účelům votivním zakopány“. *K. Willwonseder* se domnívá v souvislosti se složením nálezu v Lednici, že v Želešicích rovněž jde o hromadný sklad keramiky (Sudeta 14, 1938, 9).

¹² Dotazy bylo zjištěno, že se v blízkosti skladu keramiky nalézala provrtaná jílová deska. Zřejmě je to deska, která byla umístěna mezi popelištěm a vypalovací komorou keramické pece. Při vypalování nádob byla keramika umístěna právě na této desce, jejímiž otvory žár do vypalovací komory sáhal. Kromě toho bylo v Maisbirbaum nalezeno velké množství kamenných hla-dítek. Hromadný sklad nádob z Maisbirbaum má velký význam nejen pro střední dobu bronzovou na území Rakouska, ale i ve vztahu k našim poměrům. Shoduje se svým složením s keramickými depoty z Lednice a Želešic a tím podporuje domněnku, že se i u nás jedná o hrnčířské sklady.

¹³ *J. Bayer*, který nálezu zpracoval, dospěl názoru, že jde o keramickou pec, kterou také re-konstruoval.

¹⁴ *J. Böhm* neuvádí charakter hromadného skladu keramiky, pouze v nadpise používá výrazu „sídlištní nálezu“. *J. Beneš* považuje nálezu za hromadný sklad nádob (SbNM, řada A, 13, č. 1—2, 42).

¹⁵ *M. Much* zprvu pokládal nálezu v Mistelbachu za sídlištní. Posléze jej týž badatel pokládal za pohřeb v rozporu s nálezuovými okolnostmi, které nevykazovaly nejmenší stopy po pohřbu. Zdá se, že *B. Novotný* pokládá nálezu za keramický depot (l. c., 45 ad).

¹⁶ *K. Willwonseder* uvádí, že jde o keramickou pec jako v Herzogenburgu nebo o depot jako v Maisbirbaum (l. c., 335).

¹⁷ Tvar jámy a přepálená keramika připomíná nálezu v Herzogenburgu a patrně i zde se jedná o keramickou pec (*J. Spöttl*, l. c., 61).

¹⁸ *K. Tihelka*, Moravský věteřovský typ, PA LI-1 (1960), 106.

¹⁹ *A. Točík*, Študijné zvesti AU SAV 9 (1962), 92.

КЕРАМИЧЕСКИЕ СКЛАДЫ БРОНЗОВОГО ВЕКА В ЧССР И АВСТРИИ

В раннем и среднем Бронзовом веке изготовление керамики приобрело характер ремесленного производства. В результате этого изменения в характере производства возникают большие склады керамики, которые на территории ЧССР и Австрии в тот период времени очень частым явлением. В соответствии с назначением их можно разделить на следующие группы:

а) торговые склады — Кржегорж у Колица, Зогор у Братиславы, Гофмансгеле бей Вад Фишау, Ст. Андре ан Траисен

б) гончарная керамика — Ледов у Стола, Леднице, Старэ Гведзнице, Желенице, Велки Песек, Майсбирбаум

в) гончарные горны — Будмерице, Герзогенбург, Йелшовце, Волераз, Нитрански Градок, Велка Маши, Весело

г) находки, назначение которых не вполне ясно — Подебрады, Мутенице, Мистелбах, Гайндорф, Гиншердорф

Особое значение как для Австрии, так и для нашей страны имеет керамический склад среднебронзового века в Майсбирбаум. По своему содержанию согласуется с керамическими складами в Леднице и Желенице и является неопровержимым воззвательством культурного единства Южной Моравии и Нижней Австрии в то время.

Большое значение керамических складов состоит в том, что они дают возможность более точно установить к какому периоду времени относятся отдельные находки, в некоторых случаях, где это до сих пор не было ясно.

KERAMISCHE DEPOTS DER BRONZEZEIT IN DER ČSSR UND IN ÖSTERREICH

In der mittleren und älteren Bronzezeit erreichte die Herstellung von Keramik die Stufe des Handwerks. Die Folge dieser Wandlung in der Erzeugung sind Massenlager von Keramik, eine sowohl in der ČSSR als auch in Österreich häufige Erscheinung. Nach ihrem Zweck gliedert man sie in folgende Gruppen:

a) Verkaufslager — Křečhoř bei Kolin, Zohor bei Bratislava, Hofmannshöhle bei Bad Fischau, St. Andrä a. n. Traisen

b) Töpfereilager — Lelov bei Stod, Lednice, Staré Hvězdlice, Želešice, Velký Pesek, Maisbirbaum

c) Töpferofen — Budmerice, Herzogenburg, Jelšovce, Boleráz, Nitranský Hrádok, Velká Maňa, Veselé

d) Funde deren Zweck fraglich ist — Poděbrady, Mutěnice, Mistelbach, Haindorf, Hippersdorf. Eine besondere Bedeutung kommt dem keramischen Depot aus der mittleren Bronzezeit in Maisbirbaum zu und zwar nicht nur für Österreich, sondern auch für unser Land. Seinem Gehalt nach liegt hier eine Übereinstimmung mit den keramischen Depots aus Lednice (Eisgrub) und Želešice (Schöllschitz) vor, was ein unumstrittener Beweis dafür ist, dass Südmähren und Niederösterreich eine Kultureinheit bildeten.

Den keramischen Depots kommt eine grosse Bedeutung zu, nachdem sie uns eine genauere Zeitbestimmung bei ungewissen zeitlichen Einordnungen ermöglichen.

Übersetzung: J. Vavřín

